

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Одеське відділення Міжнародного благодійного фонду
національної пам'яті України
Академічний центр «Наука та освіта»
Одеський академічний центр Міжнародної академії наук

Програма
6-ї науково-практичної конференції
**«Феномен тоталітаризму,
його прояви та шляхи подолання»**

19–21 квітня 2018 року

Одеса • ОНУ • 2018

Шановні колеги!

Комплексна програма «Феномен тоталітаризму, його прояви та шляхи подолання» започаткована в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова у 2012 році. Розміщена на веб-сайті ОНУ: <http://onu.edu.ua/uk/science/sprograms/>

За планом науково-дослідних робіт ОНУ на 2013–2017 роки затверджена комплексна міжфакультетська міжкафедральна тема № 110 «Дослідження феномену тоталітаризму, його проявів та шляхів подолання» (наказ № 778-18 від 14.03.2013 року, державний реєстраційний номер 0113U002696). На початку 2018 року здано анотований і повнотекстовий звіт про виконану роботу за науковою темою. Вони будуть розміщені у розділі програми на веб-сайті ОНУ.

Протягом п'яти років за програмою і темою відбулись п'ять наукових конференцій ОНУ (25–27 квітня 2013 року, 10–12 квітня 2014 року, 9–11 квітня 2015 року, 13–17 квітня 2016 року, 19–22 квітня 2017 року), міжнародна науково-практична конференція «Особа в тоталітарному суспільстві: рефлексії XXI століття» (23–27 червня 2013 року) та міжнародна наукова конференція «Усна історія (не)подоланого минулого: подія – наратив – інтерпретація» (8–9 жовтня 2015 року), яка пройшла в рамках міжнародної наукової програми «Усна історія (не)подоланого минулого» (8–11 жовтня 2015 року).

У 2018 році проводиться 6-та науково-практична конференція «Феномен тоталітаризму, його прояви та шляхи подолання» (19–21 квітня).

На 2019 рік запланована 7-ма науково-практична конференція «Феномен тоталітаризму, його прояви та шляхи подолання» (17–20 квітня).

Запрошуємо до участі в комплексній програмі, конференціях і всіх наступних заходах.

Довідки за тел.: (048) 700-69-50, 094 952-99-50, 098 413-83-26
e-mail: razum@onu.edu.ua; razum@ukr.net
Лідія Всеволодівна Ковальчук

На обкладинці – фото Фелікси Ковальчик
«Пам'яті Олега Соколова. Перейти безодню» (2011)

6-та науково-практична конференція «Феномен тоталітаризму, його прояви та шляхи подолання»

Порядок роботи:

19 квітня (четвер)

Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202a)

3 9:30 – реєстрація учасників і гостей.

10:00 – відкриття конференції

10:30 – перше засідання: **«Феномени тоталітаризму і посттоталітаризму: теоретичні та практичні аспекти»**

14:30 – друге засідання: **«Феномен тоталітаризму: історичні аспекти (1920–1930-ті)»**

20 квітня (п'ятниця)

Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202a)

10:00 – третє засідання: **«Феномен тоталітаризму: історичні аспекти (1930–1990-ті)»**

14:00 – круглий стіл **«Відкритість як концептуальна ідея нового архіву»**

17:30 – круглий стіл **«Рух ОСББ в Україні: формування громадянського суспільства та подолання тоталітарної спадщини»**

21 квітня (субота)

Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202a)

11:00 – круглий стіл: **«„Южная ссылка“ Николая Полторацкого: стратегии противостояния тоталитаризму»**

Підведення підсумків і закриття конференції

Регламент:

- доповіді (включаючи презентації) – до 10 хвилин;
- запитання після кожної доповіді і обговорення – до 20 хвилин;
- підведення підсумків засідання – до 15 хвилин;
- виступи на круглому столі – до 10 хвилин;
- участь в обговоренні – 3–4 хвилини;
- підведення підсумків роботи конференції – до 20 хвилин.

Робочі мови конференції – українська та російська.

//////////////////////////////////// **19 квітня (четвер), з 10:00** //////////////////////////////////

*Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202a)*

Вітання учасників конференції –
кандидат філологічних наук, доцент
Лідія Всеволодівна Ковальчук,
кандидат історичних наук, доцент
Едуард Петрович Петровський

Перше засідання (з 10:30)

**«Феномени тоталітаризму і посттоталітаризму:
теоретичні та практичні аспекти»**

Ведучі – кандидат філологічних наук, доцент
Лідія Всеволодівна Ковальчук,
кандидат історичних наук, доцент
Едуард Петрович Петровський

Секретар – аспірантка факультету історії та філософії ОНУ
Оксана Юрїївна Лаврі

1. Псевдодемократические режимы и проблема критериев тоталитарного общества

Докладчик – доктор философских наук, заведующий кафедрой философии и основ общегуманитарного знания факультета истории и философии ОНУ имени И. И. Мечникова *Сергей Григорьевич Секундант*

2. Индикаторы тоталитарного влияния как угроза современным политическим режимам

Докладчик – кандидат политических наук, доцент кафедры политологии факультета международных отношений, политологии и социологии ОНУ имени И. И. Мечникова *Михаил Александрович Шабанов*

3. Тоталитаризм в умовах глобалізаційних змін: спроба переосмислення

Доповідач – студент 3-го курсу відділення політології факультету міжнародних відносин, політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова *Володимир Олегович Сокоринський*.

Науковий керівник – доктор політичних наук, професор *Марія Іллівна Милова*

4. «За службу у денікінській контррозвідці розстріляти»

Доповідач – кандидат історичних наук, докторант факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова *Олександр Григорович Шишко*

5. Діяльність сіоністів у лекціях більшовицької ліквідаційної кампанії в Одесі 1920-х років

Доповідач – магістерка факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова *Анастасія Сергіївна Попик*

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент *Едуард Петрович Петровський*

Підведення підсумків засідання

//////////////////////////////////// **19 квітня (четвер), з 14:30** //////////////////////////////////////

Друге засідання

«Феномен тоталітаризму: історичні аспекти (1920–1930-ті)»

Гуманітарний корпус ОНУ

*Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202а)*

Ведучі – кандидат історичних наук, доцент
Валерій Валерійович Левченко,
кандидат філологічних наук, доцент
Лідія Всеволодівна Ковальчук

Секретар – магістерка факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова *Анастасія Сергіївна Попик*

1. «Кийдрамте» Л. Курбаса в Умані: перші роки тоталітарного режиму (1920–1921)

Доповідач – завідувач науково-методичного відділу Черкасько-го обласного краєзнавчого музею *Валентина Іванівна Несторенко*

2. «Пролетарсько-революційна» біографія одеських вчених ранньорадянської генерації як інтерпретація особистої участі в більшовицькому русі

Доповідач – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету *Валерій Валерійович Левченко*

3. Болгарська політична еміграція. Іноземні «вороги»

Доповідач – студентка 1-го курсу філософського відділення факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова *Аліса Олександрівна Михайлова*

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор *Інна Володимирівна Голубович*

4. «Феномен Павлика Морозова» в системі сімейних цінностей Української РСР 1920–1930-х років

Доповідач – аспірантка факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова (кафедра історії України) *Оксана Юріївна Лаврі*

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент *Едуард Петрович Петровський*

5. Репресії 1937–1938 років на сторінках освітніх видань як елемент тоталітарної пропаганди

Доповідач – аспірант ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» *Микола Вікторович Бривко*

6. «Великий терор» 1937–1938 років на Одещині: основні закономірності та регіональні особливості

Доповідач – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України *Едуард Петрович Петровський*

Підведення підсумків засідання

//////////////////////////////////// **20 квітня (п'ятниця), з 10:00** //////////////////////////////////////

Третє засідання

«Феномен тоталітаризму: історичні аспекти (1930–1990-ті)»

Гуманітарний корпус ОНУ

*Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202а)*

Ведучі – кандидат історичних наук, доцент
Олександр Григорович Шишко,

кандидат філологічних наук,
доцент *Лідія Всеволодівна Ковальчук*

Секретар – аспірантка факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова *Оксана Юріївна Лаврі*

1. Створення анотованого опису справ фонду 20 «Внутрішня тюрма НКВС – слідчий ізолятор КДБ УРСР» (1940–1991)

Доповідач – кандидат історичних наук, заступник директора Галузевого державного архіву Служби безпеки України *Анатолій Володимирович Хромов (Київ)*

2. Александр Биск: історія одного ареста

Докладчик – заступник директора по науковій роботі Одеського літературного музею *Елена Леонидівна Яворська*

3. Іван Маловічко: доля поета на тлі часу

Доповідач – молодший науковий співробітник Одеського літературного музею *Катерина Сергіївна Хоменко*

4. Лесь Гомін (Олександр Дмитрович Королевич): повернення із небуття

Доповідач – аспірантка кафедри теорії літератури та компаративістики філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова *Анна Костянтинівна Димовська*

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент *Наталія Костянтинівна Коробкова*

5. Проблема тоталітаризму у романі Джорджа Орвелла «1984»

Доповідач – студентка 2-го курсу факультету романо-германської філології (відділення англійської мови та літератури) *Юлія Володимирівна Манушина*

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент *Олена Анатоліївна Бежан*

6. Дисидентські мотиви у творчості Миколи Руденка (1920–2004)

Доповідач – магістерка факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» *Валентина Микитівна Левенець*

Підведення підсумків засідання

//////////////////////////////////// **20 квітня (п'ятниця), з 14:00** //////////////////////////////////

Круглий стіл

«Відкритість як концептуальна ідея нового архіву»

*Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202а)*

Ведуча – голова громадської ради при Державному архіві
Одеської області *Лідія Всеволодівна Ковальчук*

Державний архів Одеської області – один з найбільших в Україні, в ньому зберігаються мільйони документів Національного архівного фонду, що відображають історію півдня України XVIII–XXI століть. Значна частина цих документів є раритетними та унікальними. Проте умови існування архіву й повсякденної праці його співробітників та відвідувачів неприпустимі й можуть призвести до трагедії. Корпус № 1 (вул. Жуковського, 18, колишня Бродська синагога) з 1990-х років знаходиться в аварійному стані, він небезпечний для життя та зберігання архівних фондів і не належить архіву. Рішенням сесії обласної ради будівля колишньої синагоги у 2016 році передана єврейській громаді «Шомрей Шабос». Нового приміщення Держархіву не надано. Корпус № 2 (вул. Пироговська, 29, колишній архів Одеського обкому КПРС) за понад 40 років експлуатації доведений до аварійного стану, потребує капітального ремонту і також не належить архіву. Рішенням сесії обласної ради будівля колишнього партархіву у 2012 році передана Одеській обласній раді з оформленням Держархіву як субарендаря.

Катастрофічний стан, в якому перебуває архів, та пасивність органів влади щодо його долі вимусили громадськість міста вжити заходи по його спасінню. Разом з працівниками архіву розробляється концепція нового архіву, який має стати одним з найцікавіших культурних центрів міста і краю. Процедура створення архівного комплексу зараз узгоджується з обласною державною адміністрацією, органами місцевого самоврядування та органами центральної влади.

На круглому столі будуть обговорені основні принципи нового архіву, зокрема – його відкритість громадянам для пізнання істо-

рії краю й свого родоvodu, подолання радянської традиції закритості архівів та інформації як такої, розглянуті міжнародні проекти, спрямовані на модернізацію Держархіву.

Учасники – члени громадської ради при Державному архіві Одеської області, співробітники Держархіву, учасники і гості конференції.

Додаткова інформація: розділ громадської ради на сайті Державного архіву Одеської області – <http://archive.odessa.gov.ua/susplstvo-i-vlada/gromadska-rada/>

//////////////////////////////////// **20 квітня (п'ятниця), з 17:30** //////////////////////////////////////

Круглий стіл

**«Рух ОСББ в Україні:
формування громадянського суспільства
та подолання тоталітарної спадщини»**

*Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й поверх, конференц-зал (ауд. 202а)*

Ведуча – голова клубу голів правлень ОСББ Одеси
Лідія Всеволодівна Ковальчук

Рух ОСББ (об'єднань співвласників багатоквартирних будинків) – один із проявів становлення в Україні громадянського суспільства, формування інституту відповідальних власників, переходу від тоталітарної практики державної вертикалі до ринкових відносин партнерства.

У 2015–2017 роках Верховна Рада прийняла пакет законів України, що законодавчо закріпили пріоритет приватної власності у житловій сфері щодо багатоквартирних будинків, кардинально змінили ситуацію на ринку житлово-комунальних послуг і створили законодавчу базу для її демонополізації. Це стимулювало процес самовизначення громадян країни як приватних власників, усвідомлення ними своїх прав та обов'язків. Одночасно це активізувало рух самоорганізації та розвиток діалогу громадянського суспільства з органами центральної влади і органами місцевого самоврядування з позицій права та захисту інтересів приватної власності.

Одне з важливих завдань руху ОСББ – це зміна свідомості пострадянського суспільства і моделей поведінки, протидія традиціям патроналізму та утриманства, розвиток громадянської активності та відповідальності, поширення правозахисної практики, відмова від стереотипів, успадкованих від радянських часів.

На круглому столі будуть обговорені основні питання взаємодії представників ОСББ з органами місцевого самоврядування та організаціями – постачальниками послуг, шляхи розвитку руху ОСББ в Одесі та Україні.

Учасники – члени клубу голів правлень ОСББ Одеси, представники асоціацій ОСББ, учасники і гості конференції.

Додаткова інформація: розділ «ОСББ Одеси» на сайті Одеської міської ради – <http://omr.gov.ua/ru/essential/95816/>

//////////////////////////////////// **21 квітня (субота), з 11:00** //////////////////////////////////////

Круглий стіл

**«„Южная ссылка“ Николая Полторацкого:
стратегии противостояния тоталитаризму»**

*Гуманітарний корпус ОНУ
Французький бульвар, 24/26, новий корпус,
2-й етаж, конференц-зал (ауд. 202а)*

Ведущие – доктор философских наук,
профессор *Инна Владимировна Голубович*,
кандидат филологических наук, доцент
Лидия Всеволодовна Ковальчук

Николай Алексеевич Полторацкий (1909–1991) – видный церковный деятель, богослов, представитель русской церковной эмиграции, преподаватель Одесской духовной семинарии, переводчик богословских и светских текстов. Его религией было реальное добро, его философией – внутренняя свобода. В судьбе Н. А. Полторацкого встретились три эпохи: дореволюционная, эмигрантская и советская.

Родился он в дворянской семье курского помещика. После революции имя Полторацких отобрали, он жил с матерью и бабушкой в Курске. В 1925 году легально выехал с ними во Фран-

цию, жили в пригороде Парижа. В 1931 году Николай Полторацкий окончил Высшую школу экономических и коммерческих наук при Парижском католическом университете и переводческое отделение Института сравнительного права Парижского университета. Был учеником и другом Н. А. Бердяева.

С 1934 года участник, с 1945-го — председатель Фотиева братства («общества православных христиан, объединенных для защиты церкви и торжества православия»), целью которого было «свидетельствовать о православии пред лицом Запада и возродить там единую неделимую церковь». В 1939 году избран ответственным секретарем Особого благочинного совета РПЦ МП во Франции. Участник создания Православного богословского института св. Дионисия на базе Литургического центра св. Иринейя Лионского. В годы Второй мировой войны принимал активное участие во французском Сопротивлении.

В 1948 году Николай Алексеевич вернулся в СССР по приглашению Московской патриархии для работы в духовно-учебных заведениях и был назначен в Одесскую духовную семинарию преподавателем сравнительного богословия, истории русской церкви, французского и русского языков. Совмещал педагогическую деятельность с переводом на французский язык изданий Московской патриархии, работал переводчиком в Отделе внешних церковных сношений РПЦ. Состоял членом общества «Одессика», Научной секции книги при одесском Доме ученых, общества «Франция — СССР», «Пушкинской комиссии», Фонда мира.

На протяжении многих десятилетий Николай Полторацкий играл значительную роль в духовной и культурной жизни Одессы. Его дом был своего рода религиозно-философской академией для окружающих его людей. На семинарских занятиях он стремился привить своим ученикам открытость ценностям вселенского христианства.

Жизненной миссией Николая Алексеевича была медиация: он примирял враждующих (как, например, Ильина и Бердяева), организовывал религиозные встречи. Своей жизнью он явил встречу свободной церкви эмиграции с гонимой советской церковью, соединял то, что неумолимая история настойчиво пыталась развести и разорвать...

В 1991 году Н. А. Полторацкого не стало. Похоронили его на братском кладбище одесского Успенского монастыря.

Участники круглого стола — родные и знакомые Н. А. Полторацкого, участники научной программы и научного семинара ОНУ по проблемам преодоления тоталитаризма, участники и гости конференции.

Дополнительная информация о Н. А. Полторацком:

<http://odessa-memory.info/index.php?id=194>

<http://igrunov.ru/cat/vchk-cat-names/poltoratsky>

<http://old-kursk.ru/events/oz-poltor.html>

Підведення підсумків та закриття конференції

У підготовці конференції взяли участь викладачі, студенти, магістранти, аспіранти, докторанти, співробітники:

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

факультету історії та філософії:

- кафедра історії України
- кафедра філософії і основ загальногуманітарного знання
- кафедра філософії та методології пізнання

факультету міжнародних відносин, політології та соціології:

- кафедра історії та світової політики
- кафедра політології

факультету романо-германської філології:

- кафедра історії зарубіжної літератури

Одеського національного морського університету

- кафедра українознавства, історико-правових та мовних дисциплін

Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України

- кафедра філософських і соціально-політичних наук

Одеської національної академії харчових технологій

- кафедра соціології, філософії та права

Академічного центру «Наука та освіта»

Галузевого державного архіву Служби безпеки України (м. Київ)

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Одеського академічного центру Міжнародної академії наук

Одеського літературного музею

Черкаського обласного краєзнавчого музею

Щиро дякуємо всім!

Запрошуємо до участі у подальшій спільній роботі всіх зацікавлених у проблематиці програми

*Довідки за тел.: (048) 700-69-50,
094 952-99-50, 098 413-83-26
razum@onu.edu.ua, razum@ukr.net
<http://onu.edu.ua/uk/science/sprograms>*

Програма 6-ї науково-практичної конференції

**«Феномен тоталітаризму,
його прояви та шляхи подолання»**

Оригінал-макет виготовлено
в Одеському академічному центрі МАН

Підписано до друку 16.04.2018. Формат 60×84^{1/16}
Гарнітура PT Sans. Умов.-друк. арк. 0,93
Тираж 50. Зам. № 1740

Видавець і виготовлювач —
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

*Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4215 від 22.11.2011*

Україна, 65082, Одеса, вул. Єлісаветинська, 12
Тел.: (048) 723-28-39; e-mail: druk@onu.edu.ua